

Topografie teroru

NA VĚČNOU PAMĚT
MUČEDNÍKŮ
ZDE POVRAŽDĚNÝCH
V DUBNU 1945 SS-MANNY
DALEKO OD SVÝCH
RODNYCH ZEMÍ

Akademie věd
České republiky

věda 36

kolem
nás

prostory
společné
paměti

Nakladatelství Academia

Nakladatelství Academia (v letech 1953–1966 Nakladatelství Československé akademie věd) svou ediční činností zaujímá přední místo mezi nakladatelstvími České republiky. Vydává publikace ze všech vědních oborů pro jednotlivá pracoviště AV ČR. Vedle původních vědeckých monografií a prací českých vědců publikuje i díla klasiků vědy, překlady významných zahraničních autorů, populárně naučnou literaturu, literaturu faktu, encyklopedie, slovníky, jazykové učebnice, příručky a vysokoškolské učebnice, ale také kvalitní českou i překladovou beletrii. Zaměřuje se především na vysokoškolské studenty a pedagogy, odbornou veřejnost a další náročné čtenáře očekávající pečlivou redakční přípravu a kvalitní grafické a tiskové zpracování. V nakladatelství vychází také populárně naučný časopis *Živa*.

Z celkového počtu téměř čtyřiceti edic a řad se mnohé zaměřují na přírodní vědy (Atlasy, Campanula, Gerstner, Lanna, Zoologické klíče), na vědy humanitní (Europa, Judaica, Lingvistika, Literární řada, Novověk, Orient, Psychologie, ...), či zůstávají na jejich pomezí (Galileo, Průvodce). Řada knih se zaměřuje na aktuální otázky současnosti a možné budoucnosti vědy a společnosti (Průhledy, Společnost, Možné světy, 21. století). Poutavé příběhy vědkyň mapuje edice Žena a věda. Produkce nakladatelství zahrnuje i zajímavá beletristická díla (Janus, Krásná literatura) či filmové předlohy (Filmová řada). Významnou část produkce nakladatelství tvoří publikace zaměřené na nedávnou minulost, ať už v rámci edic Stíny, Šťastné zítřky, Historie nebo edice Paměť, zachycující rychle se vytrácející osobní vzpomínky.

Kromě nakladatelské činnosti provozuje Nakladatelství Academia stejnojmennou síť knihkupectví v Praze, Brně, Ostravě a v Českých Budějovicích.

Jiří Padevět (1966), ředitel nakladatelství Academia, autor publikací *Cesty s Karlem Hynkem Máchou* (2010), *Průvodce protektorátní Prahou: místa – události – lidé* (2013, Magnesia Litera 2014 za knihu roku i za literaturu faktu), *Poznámky k dějinám* (2014), *Krvavé finále: Jaro 1945 v českých zemích* (2015), *Střepy času, krajín, konspirací: Nalezený deník* (2015).

Topografie teroru

Malá pevnost Terezín a ghetto Terezín se staly, jistě po právu, vzhledem k počtu obětí a v případě ghetta k počtu lidí, kteří zde nastoupili cestu, na jejímž konci byly plynové komory nebo smrt vyčerpáním v táborech na východě, jakýmsi emblémem nacistického teroru na území dnešní České republiky. Pokud se podíváme na mapu okupované Evropy nebo alespoň na její centrální část, tedy na Evropu střední, uvidíme krajinu posetou koncentračními tábory a jejich pobočkami, pracovními a převýchovnými tábory a tábory zajateckými. Domnívat se, že tábory se nacházely pouze na území Německa, Rakouska a na území takzvaného Generálního gouvernementu, tedy na historickém území Polska, je zcela chybné. Ano, první tábory vznikly na německém území a jejich síť se během nacistické vlády neustále rozšiřovala, ano, na dnešním území Polska byly nacisty provozovány likvidační tábory vzniklé během akce Reinhard, tedy Sobibor, Belžec a Treblinka, ano, na polském území okupovaném nacisty byl zřízen největší koncentrační tábor, respektive komplex táborů Auschwitz, který se jistě po právu stal symbolem holokaustu pro celý svět.

Co se týče táborů, nebylo ušetřeno ani území dnešní České republiky, i když je nutno podotknout, že většina poboček koncentračních táborů se nacházela na území odtrženém od Československa v roce 1938 nebo na území výcvikových prostorů Waffen-SS, které nespádaly pod protektorátní jurisdikci.

Nicméně i na území takzvaného Protektorátu Čechy a Morava existovaly pobočky koncentračních táborů, tábory internační, převýchovné i zajatecké. Především táborů pro válečné zajatce a táborů pro zahraniční dělníky, z nichž někteří pracovali pro třetí říši dobrovolně, bylo na našem území takové množství, že je prakticky vyloučeno je všechny zmapovat a popsat. Často se jednalo o malé pracovní útvary čítající pouze desítky zajatců, kteří přechodně po dobu práce bydleli třeba v místní škole, střeženi místním příslušníkem Schutzpolizei. Celkem fungovalo na území dnešní České republiky více než 600 táborů – počet, který asi většinu čtenářů překvapí, stejně jako fakt, že v blízkosti jejich bydliště existovalo nacistické represivní zařízení různého určení. Zde se zmíním jen o některých z nich, především koncentračních a internačních.

Koncentrační tábor, který měl na našem území nejvíce poboček, byl logicky Flossenbürg ležící pár kilometrů od hranic. Některé z těchto poboček patřily na počátku své existence pod koncentrační tábor Ravensbrück a až během existence byly převedeny pod flossenbürskou správu. Dalšími tábory, které měly pobočky na území dnešní České republiky, byly Gross-Rosen, Auschwitz. Řada táborů, především internačních pro Židy a takzvané židovské míšence nebo pro osoby, které žily v manželství se Židem, nespádala přímo do soustavy nacistických koncentračních táborů spravovaných SS.

Karlovarský kraj

Svatava (Zwodau)

Tábor vznikl jako pobočka KT Ravensbrück v listopadu 1943, kdy sem přijelo prvních asi 100 vězenkyň. Prvním velitelem tábora byl Willibald Richter, rodák

Svatava (archiv autora)

z Děčína. V únoru 1944 sem přijelo dalších asi 150 žen z Ravensbrücku. Teprve v létě 1944 byl dobudován barákový tábor. Jednalo se o čistě ženský tábor, který byl od 1. září 1944 pobočným táborem KT Flossenbürg. Většina vězenkyň pracovala v továrně Luftfahrtgerätewerk Hakenfelde GmbH. V táboře byly vězněny Němky, Francouzky, Češky, Rusky, Ukrajinky, Polky a asi 160 maďarských Židovek, které sem došly pochodem smrti z evakuovaného KT Auschwitz. Velitelem tábora byl od poloviny února 1945 SS-Oberscharführer August Jordan. Na jaře 1945 zde bylo až 3000 vězenkyň včetně těch, které sem přišly s dalšími evakuačními transporty a pochody smrti. Ještě před osvobozením v táboře vypukla tyfová epidemie. Dozorkyně z tohoto tábora, především Ruth Elfriede Hildnerová, byly známy svou krutostí a sadistickým zacházením s vězenkyněmi i mimo areál tábora. Ještě na přelomu dubna a května utloukly několik nemocných a hladových vězenkyň na pochodu smrti při evakuaci tábora. Celkem prošlo táborem až 8000 vězenkyň. Posledním velitelem tábora byl SS-Oberscharführer August Jordan. Doložit lze úmrtí asi 110 žen, z nichž většina zemřela na konci války, některé na pochodech smrti vypravených z tábora. Tábor osvobodila 7. května U. S. Army.

Kraslice (Graslitz)

Od srpna 1944, kdy sem bylo přivezeno 150 vězenkyň, zde byl zřízen pobočný tábor KT Ravensbrück, od září spadající pod KT Flossenbürg. Všechny vězenkyně pracovaly v továrně Hackenfelde, která využívala práce vězněných žen již od roku 1941. V továrně se vyráběly moskytiéry pro jednotky Deutsche Afrikakorpsu, příkrývky pro příslušníky Wehrmachtu a palubní přístroje pro několik leteckých továren vyrábějících letouny pro Luftwaffe. Prvním velitelem tábora byl rodák z Děčína Willibald Richter, který sem byl přeložen z tábora ve Svatavě. Táborem prošlo postupně asi 6000 žen z Francie, Čech, Sovětského svazu, Jugoslávie a Německa. Mezi vězenkyněmi nechyběly samozřejmě Židovky z celé Evropy a Cikánky. Ženy byly ubytovány přímo v areálu továrny; tábor nesplňoval naši představu o „koncentráku“, chyběly zde totiž ostnaté dráty nabité elektrickým proudem a strážní věže. Absence těchto technických prostředků ovšem nijak neumenšovala utrpení vězněných žen a brutalitu dozorců a dozorkyň SS. Těsně před osvobozením tábora zde bylo umístěno téměř 1000 vězenkyň, přestože kapacita tábora byla zhruba

poloviční. Posledním velitelem tábora, zřejmě od druhé poloviny března 1945, byl Dziobaka, o kterém se nedají zjistit žádné bližší údaje. Podle svědectví jedné z vězenkyň prý mluvil špatně německy.

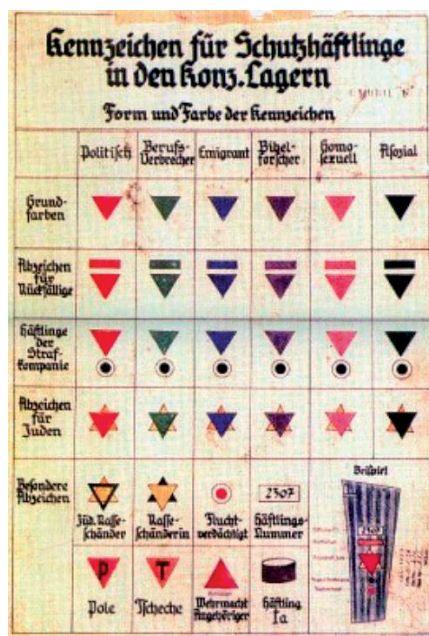
Krásný Les

V zámku v obci, patřícím hraběti Westphalenovi, byli od listopadu 1941 internováni staří Židé z Ústí nad Labem a širokého okolí. Zadržovaní byli často Židé pouze podle norimberských zákonů, byli zde i katolíci a evangelíci. Internačním střediskem, vlastně starobincem, prošlo asi 100 lidí z Říšské župy Sudety a z protektorátu. Vedoucím tábora byl Herbert Schmitzer, Žid z Trmic. Internovaní se mohli pohybovat volně po obci a nakupovat v místních obchodech. Tábor zřejmě existoval do roku 1944.

Nová Role (Neurohlau)

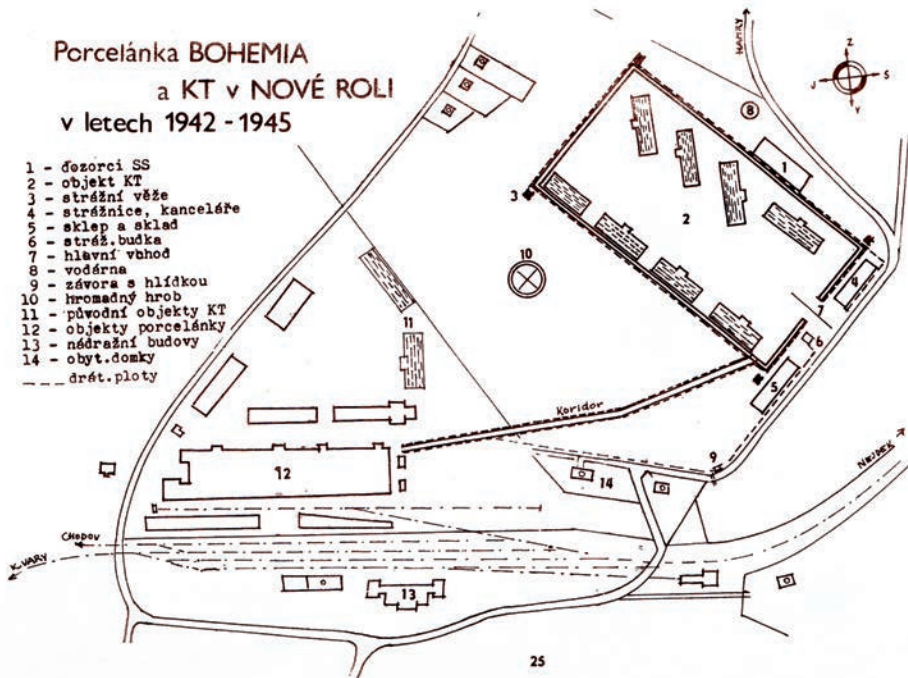
Na přelomu let 1941 a 1942 zde byl postaven vězni z KT Flossenbürg barákový tábor pro 50 vězenkyň z KT Ravensbrück. Tábor byl zřízen na popud ředitele místní porcelánky Heinricha Hechtfischera. Většinu vězněných tvořili ženy z Čech, SSSR, Francie, Polska, Belgie, Německa a Rakouska. Zpočátku byl pobočným táborem KT Ravensbrück. Nízká úmrtnost vězňů v počáteční fázi tábora nebyla způsobena lepšími podmínkami, ale systémem, kdy vyčerpaní a nemocní vězni byli odvázeni zpět do hlavního tábora a nahrazeni zdravými. Prvním velitelem tábora byl SS-Hauptscharführer Kurt Erich Schreiber, později převelený do Svatavy. Vězenkyně vyráběly především porcelán pro Wehrmacht, SS a pro další nacistické organizace. Dále zde probíhala výroba součástek do letadel pro firmu Messerschmitt. Od září 1944 byl tábor pobočkou KT Flossenbürg. Na jaře 1945

Označení vězňů KT Flossenbürg (archiv autora)

v letech 1942 - 1945

- 1 - dezorci SS
 - 2 - objekt KT
 - 3 - strážní věže
 - 4 - strážnice, kanceláře
 - 5 - sklep a sklad
 - 6 - stráž.budka
 - 7 - hlavní vchod
 - 8 - vodárna
 - 9 - závora s hřídkou
 - 10 - hromadný hrob
 - 11 - původní objekty KT
 - 12 - objekty porcelánky
 - 13 - nádražní budovy
 - 14 - obyč.domky
- drát.ploxy

Nová Role (archiv autora)

zde bylo až 1000 vězenkyň, včetně žen, které sem přišly s pochody smrti. Koncem dubna bylo z tábora vypraveno několik pochodů smrti, směřujících většinou do Terezína. Řada vězenkyň během těchto pochodů zahynula. Posledním velitelem byl SS-Sturmscharführer Hugo Bock.

Po osvobození sloužil tábor jako internační odsunové středisko pro Němce, zrušen byl až v roce 1947.

Božičany (Poschetzau)

Od prosince 1942 do května 1945 zde bylo zřízeno pracovní komando 20 vězňů z KT Flossenbürg, kteří byli ubytováni v KT Nová Role. Většina z vězňů byli Poláci, Rusové a Ukrajinci. Muži pracovali v místní kaolinové továrně, od října také na stavebních pracích podle zadání SS. Rovněž se podíleli na výstavbě baráků tábora v Nové Roli. Komando bylo zrušeno v květnu 1945.

Ostrov (Schlackenwerth)

Tábor Ostrov byl založen již v březnu 1939 na zámku, byl tedy prvním koncentračním táborem na území rozbitého Československa. Mezi prvními vězni byli němečtí sociální demokraté, komunisté, Židé a další „nepřátelé říše“ z Karlovarska, většinou 500 vězňů najednou. Většina vězňů byla postupně odvezena do koncentračních táborů na území Německa, především do koncentračního tábora Dachau. Asi 75 vězňů zde bylo umučeno a 25 údajně spáchalo sebevraždu. V srpnu roku 1939 byl tábor zrušen.

Od května 1943 zde fungoval pobočný tábor KT Flossenbürg. Vězni byli ubytováni v horních patrech zámku až do požáru v prosinci 1944, kdy byla budova

poničena. Až do konce okupace byli vězni ubytováni v tanečním sále hostince Zum Westfalen. Vězni udržovali v provozu výstrojný sklad SS a opravovali vyhořelý zámek. V dubnu 1945 byli přemístěni do KT Litoměřice, kde byli nasazeni na budování obranných postavení a protitankových příkopů. Zbylí vězni se rozutekli 9. května 1945 poté, co strážní jednotka SS lokalitu opustila.

Ostrov (Wöhr)

V dnes neexistující obci na Sokolovsku byl bezprostředně po okupaci pohraničních oblastí Československa zřízen pracovní tábor pro židovské ženy. Jednalo se o pracovní komando koncentračního tábora Flossenbürg.

Odeř (Edersgrün)

V obci byl zřízen v květnu 1939 sběrný tábor pro Židy z širokého okolí. Asi 380 Židů, kteří tímto táborem prošli, pracovalo na stavbě silnice a na dalších stavbách v okolí. Tábor byl nejspíše zrušen v prosinci 1942, kdy byli vězni odvezeni do koncentračních táborů na území dnešního Polska. Podle některých zdrojů mohl existovat s několika desítkami vězňů ještě v létě 1944.

Olšová Vrata (Espenthor)

Na tehdejším předměstí Karlových Varů Olšová Vrata byl bezprostředně po okupaci odtržených území na podzim 1938 založen internační tábor pro Židy. Nejvíce vězňů sem bylo deportováno bezprostředně po takzvané křišťálové noci, tedy po 9. listopadu 1938. Kromě Židů zde byli internováni sociální demokraté, křesťanští demokraté a komunisté. Celkem prošlo táborem asi 300 vězňů. Zrušen byl v červnu 1939.

Korunní (Krondorf-Sauerbrunn)

Pobočné pracovní komando KT Flossenbürg, založené zřejmě v srpnu 1942. Prvním velitelem tábora byl SS-Scharführer Johann Baptist Kübler, druhým SS-Untersturmführer Zippe, o kterém chybí bližší údaje. Bylo zde od 50 do 100 vězňů, kteří pracovali ve stáčírně minerální vody a na opravách kolejové vlečky. V červenci 1944 byl tábor zrušen a vězni převezeni zpět do KT Flossenbürg.

Ústecký kraj

Dlažkovice

Od podzimu 1941 byl na místním zámku zřízen internační a sběrný tábor pro Židy z Litoměřic a okolí. Tábor spadl pod správu gestapa. Židovské rodiny byly drženy pohromadě a nebyl jim zabaven majetek, který si přinesly sebou. Tento tábor byl označován jako „bytová pospolitost“, tedy Wohngemeinschaft. Starší Židé nemuseli pracovat, mladší byli nasazeni na práci v místním velkostatku a na statcích v okolí. Celkem prošlo tímto táborem asi 130 osob. Zrušen byl nejpozději v roce 1943, většina Židů, kteří táborem prošli, byla odvezena do Terezína a odtud do koncentračních táborů na východě. Po deportaci Židů zde byli internováni političtí oponenti nacismu a představitelé inteligence, kteří projevíli nesouhlas s režimem. V květnu 1944 zde byl zřízen chorobinec pro město Litoměřice.

Ervénice (Brüx)

Od září 1944 do října 1944 zde existoval pobočný tábor KT Sachsenhausen, vězni byli ubytováni ve velkém zajateckém táboře. První transport vězňů sem přijel 1. září 1944, jednalo se o 1000 vězňů z KT Sachsenhausen. Většina vězňů byli

Ervěnice před
rokem 1938
(archiv autora)

Poláci, další Rusové, Ukrajinci, Francouzi a Němci. V říjnu 1944 byli odveleni do KT Flossenbürg a tábor byl zrušen. Tábor je v literatuře často chybně označován jako Most, zřejmě proto, že v německých dokumentech je používáno označení Brück, přestože se tábor nacházel na území Ervěnic.

Jezeří (Eisenberg)

Pobočný tábor KT Flossenbürg byl zřízen přímo v objektu zámku. Vězňové, výhradně muži, kterých zde bylo okolo 100, pracovali na stavebních úpravách zámku, kde RSHA zřídil také zajatecký tábor pro prominentní francouzské válečné zajatce. Rovněž byli využíváni při stavebních pracích v okolí. Tábor byl zrušen koncem dubna 1945.

Kalek

V obci v Krušných horách byl zřízen pracovní tábor pro muže z takzvaných smíšených manželství. Tábor byl v provozu od prosince 1944, kdy sem bylo umístěno asi 60 osob. Vězni docházeli na práci do okolních lesů. Dne 9. května byla lokalita osvobozena Rudou armádou.

Jiřetín pod Jedlovou (Sankt Georgenthal)

V místě existovaly tři pobočky koncentračních táborů Gross-Rosen a Flossenbürg. Nejprve od října 1944 do února 1945 Sankt Georgenthal, jako pobočka KT Flossenbürg. V tomto táboře bylo vězněno pouze několik desítek mužů. V únoru 1945 byli vězni odvezeni zpět do Flossenbürgu a tábor byl zrušen. Od podzimu 1944 byl otevřen tábor Sankt Georgenthal I. pro 200 židovek z Maďarska, Polska a Slovenska, který fungoval jako pobočka koncentračního tábora Gross-Rosen. Ženy pracovaly na výrobě optických přístrojů pro Luftwaffe. Třetím táborem byl Sankt Georgenthal II., fungující jako pobočka koncentračního tábora Gross-Rosen. Tento tábor byl v provozu pouze v únoru a březnu 1945.

Vězně, kteří ve zdejších táborech zůstali, osvobodily v noci na 9. května jednotky Rudé armády.

Litoměřice (Leitmeritz)

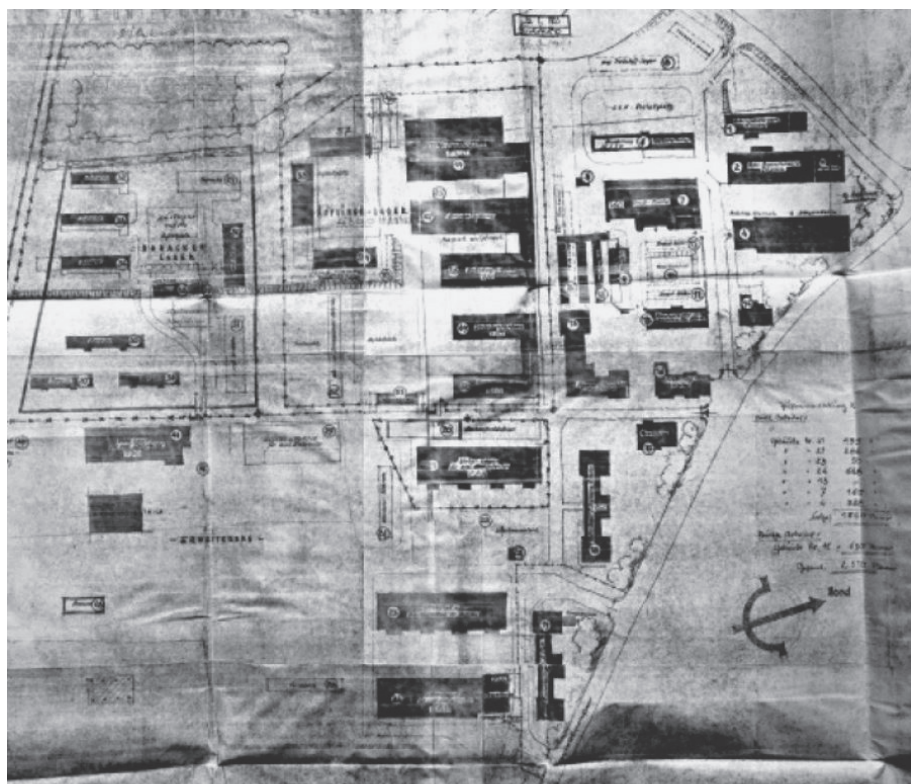
Pobočný tábor KT Flossenbürg byl největším táborem na území dnešní České republiky. Tábor byl založen v březnu 1944 příchodem 500 vězňů z KT Dachau, kteří byli až do června 1944 ubytováni v Malé pevnosti Terezín a na práci docházeli pěšky. První vězni byli ubytováni v objektech dělostřeleckých kasáren na okraji Litoměřic směrem k vrchu Radobýl, vyklizených v roce 1938 Armádou republiky Československé. Koncentrační tábor se postupně rozrůstal.

V lednu 1945 byl v rámci tábora zřízen zvláštní blok Elsabe, kam bylo umístěno 600 vězňů zaměstnaných na výrobě v podzemní továrně Richard I. Tento blok byl jakýmsi táborem uvnitř tábora, měl zvláštní oplocení a vězni byli oddělení od ostatních vězňů, se kterými se setkali pouze při ranním nástupu. Důvodem zřízení tohoto bloku zřejmě byla snaha snížit úmrtnost vězňů, kteří měli vysokou technickou odbornost. V únoru 1945 vypukla v táboře epidemie skvrnitého tyfu a nakažení vězni byli internováni ve dvou oddělených barácích za táborem. Začátkem dubna byl zřízen takzvaný ženský lágr, kam byly umístěny ženy, které do Litoměřic přišly s pochody smrti. V polovině dubna 1945 zde bylo evidováno 6826 vězňů včetně těch, kteří sem byli dopraveni v rámci pochodů a transportů smrti. Celkem prošlo táborem asi 18 000 vězňů a asi 4500 jich zde zemřelo. Posledním velitelem tábora byl SS-Untersturmführer Beno Brückner, který zřejmě zemřel v květnu 1945. Většina vězňů pracovala na výstavbě rozsáhlého podzemního komplexu Richard pod vrchem Radobýl. Od dubna 1945 měl tábor vlastní krematorium, ale zemřelí byli pohřbíváni i do masových hrobů v bezprostředním okolí tábora. Na jaře 1945 byl tábor cílem několika transportů a pochodů smrti.

Lovosice (Lobositz)

Ve městě byla dvě pracovní komanda podřízená koncentračnímu táboru Flossenbürg a přímo podléhající koncentračnímu táboru v Litoměřicích. Jedno bylo

Litoměřice - plán tábora (archiv autora)

v provozu od května 1944 do května 1945, druhé od ledna 1945 do května 1945. V komandech pracovalo několik desítek vězňů. Komanda byla označována jako Untercommando Lobositz.

Postoloprty

Od roku 1943 se nedaleko města nacházel barákový tábor pro muže z takzvaných smíšených manželství. Byli zde internováni jednak Židé, jednak manželé žen, které měly židovský původ. Většina vězňů pocházela z území Čech a Moravy. Internovaní pracovali na výstavbě žateckého letiště a na likvidaci následků bombardování na Mostecku a Litvínovsku. Celkem tímto táborem prošlo asi 1500 osob. V létě 1945 byli na stejném místě zavražděni internovaní Němci z Žatce, Postoloprty a Chomutova.

Rabštejn (Rabstein an Böhmischem Kamnitz)

Pobočka koncentračního tábora Flossenbürg v údolí říčky Kamenice vznikla v roce 1944 vedle tábora pro totálně nasazené dělníky, který zde fungoval zřejmě od roku 1940. Tábor vybudovali vězni z KT Flossenbürg a z KT Dachau. Prvních 400 mužů z KT Dachau sem bylo transportováno v srpnu 1944, dalších 250 v září. Mezi vězni byli političtí oponenti nacistického režimu, homosexuálové a váleční zajatci. Vězni pracovali v podzemní továrně. Tábor střežilo 67 příslušníků SS německé a rumunské národnosti. Během existence tábora zahynulo asi 100 vězňů. Asi 600 vězňů bylo 5. května 1945 vyhnáno na pochod smrti směrem na Děčín. Po osvobození zde byl zřízen internační tábor pro Němce, neblaze proslulý krutým zacházením s internovanými.

Velvěty (Hertine)

Dne 10. října 1944 přijel do nově postaveného tábora transport 599 maďarských Židovek z koncentračního tábora Auschwitz-Birkenau. Tábor byl zřízen jako pobočný KT Flossenbürg. Ženy pracovaly v nedaleké muniční továrně. Tábor sestával z pěti baráků obehnaných plotem z ostnatého drátu. V dubnu 1945 zde bylo asi 400 žen. Zemřelé ženy byly odváženy do krematoria v Litoměřicích, některé byly pohřbeny na hřbitově ve Rtyni nad Bílinou. Zbýlé ženy byly 20. dubna 1945 transportovány do Terezína, kde je převzal na začátku května Červený kříž. Tábor bývá někdy označován jako Rtyň.

Plzeňský kraj

Holýšov (Holleischen)

V obci bylo několik zajateckých táborů, jejichž vězni pracovali především pro místní pobočku Waffen und Munitionsfabriken AG a od roku 1943 pro Mettallwerke Holleischen GmbH.

Od podzimu 1944 zde byl zřízen ženský koncentrační tábor, umístěný ve statku Mayerhof. Z počátku byl zřízen jako pobočka KT Ravensbrück, od září 1944 potom převeden pod KT Flossenbürg. Táborem prošlo postupně asi 5000 vězenkyň. Přestože se tábor nacházel na bývalém českém pohraničí, Češky zde nebyly. Převážnou většinu tvořily Francouzky, Maďarky, Polky, Ukrajinky, Rumunky, Slovenky a Židovky. Na jaře 1945 zde bylo vězněno asi 1000 žen, včetně těch, které přišly do lokality s několika pochody smrti. Tábor 3. května osvobodily jednotky Swietokryzské brigady Národních ozbrojených sil, třetí nejsilnější skupiny polského hnutí odporu.

Ještě před příchodem jednotek U. S. Army došlo 5. května k popravě několika, nejspíše 15 dozorkyň příslušníky Swietokryzské brigady. Příslušníci této jednotky bojovali proti německé branné moci, ale zároveň se snažili ustoupit před Rudou armádou na území obsazená západními spojenci. K pohřbení dozorkyň byli údajně donuceni místní Němci, pohřbeny byly u zdi hřbitova.

Mílov (Mühlloh)

V dnes neexistující osadě Mílov, německy zvané Mühlloh, nedaleko Přimdy vznikl nejpozději na jaře 1939 internační a sběrný tábor pro Židy z Tachova a širšího okolí. Do roku 1942 byli všichni Židé deportováni do Terezína. Poté byl tábor využit jako mužský pracovní.

Mirošov

Tábor byl zřízen jako pracovní a kárný v zimě 1941, zřejmě v reakci na četné útoky z nedalekého pracovního tábora Kolvín. Zajištění muži pracovali na lesních polomech a na pilách v okolí. V nacistických dokumentech se tábor objevuje jako Erziehungslager für Arbeitsvertragsbrüchige. Táboru velel důstojník Wehrmachtu a strážní jednotka byla složena z příslušníků protektorátního vládního vojska. Během března a dubna 1945 byli vězni evakuováni do Karlova u Plzně. Z tábora v Mirošově se stal v dubnu 1945 tábor koncentrační – byli sem přesunuti vězni z brněnských Kounicových kolejí, evakuovaných před postupem Rudé armády. Tyto vězně střežily stráže SS. V noci na 7. května stráže tábor opustily.

Po květnu 1945 zde bylo zřízeno odsunové sběrné středisko pro Němce, využívané do roku 1946. V roce 1948 zde byla zřízena ubytovna pro staré a duševně nemocné Němce neschopné odsunu. Za tímto účelem bylo zařízení přejmenováno na Sběrné středisko pro přestarlé osoby německé národnosti.

Kolvín

Na místě zajateckého tábora ve výcvikovém prostoru Brdy, určeného pro Francouze a Poláky, se nacisté pokusili vybudovat koncentrační tábor. Tento záměr zřejmě překazila větrná smršť v polovině listopadu 1941. Vzhledem k vysoké potřebě pracovní síly na likvidaci polomů a svoz dřeva tu v rozestavěném koncentračním táboře vznikl největší pracovní tábor, ve kterém bylo umístěno asi 2000 mladých mužů z protektorátu, kteří byli přistiženi při vyhýbání se totálnímu nasazení v Německu nebo při podobných proviněních. Tábor byl definitivně dostavěn k 1. březnu 1942. Mezi internovanými bylo 16 Židů, kteří byli převezeni do ghetta Terezín. Tábor byl obehnan plotem z ostnatého drátu a v jeho rozích byly vybudovány strážní věže osazené kulomety. V létě 1944 byl tábor v souvislosti s ukončením svozů dřeva z polomových oblastí rozpuštěn.

Liberecký kraj

Bílý Kostel nad Nisou (Kratzau I)

Od října 1944 byla v továrně Jäger zřízena pobočka KT Gross-Rosen. Prvních asi 100 vězenkyň, zřejmě většinou Židovek, sem přišlo z KT Auschwitz-Birkenau v říjnu 1944. Ve stejném měsíci sem dorazil další transport ze stejného koncentračního tábora, čítající 200 vězenkyň, opět především Židovek. Jednalo se o jednu z největších poboček KT Gross-Rosen. Ženy pracovaly v továrně Spreewerk. Na jaře 1945 byla kapacita vězenkyň zvýšena o evakuované z poboček KT Gross-Rosen

Rychnov u Jablonce
nad Nisou
(archiv autora)

na území bezprostředně sousedícím s frontovým pásmem. V táboře se třikrát objevil Josef Mengele, aby zde provedl selekci vězenkyň. Podle svědků zde bylo asi sedm těhotných žen zavražděno jedem. Tábor byl osvobozen jednotkou Rudé armády 9. května.

Česká Lípa

Ve městě bylo na podzim 1938 zřízeno internační a sběrné středisko pro Židy z širokého okolí. Odtud byli deportováni do ghetta Terezín. Středisko bylo zřejmě zrušeno nejpozději v roce 1940.

Chrastava (Kratzau II)

Na konci roku 1944 zde vznikl pobočný tábor KT Gross-Rosen pro 300 vězenkyň, poslaných sem z KT Auschwitz. Mezi vězněnými byly Židovky, Češky, Polky, Francouzky, Belgičanky a Dánky. Jednalo se o barákový tábor, zřízený v lokalitě Hůrka u dnešní Ještědské ulice. Vězenkyně pracovaly v továrně Spreewerk, kde vyráběly součástky k letadlům a plynové masky. Pravděpodobně i tento tábor navštívil Josef Mengele a provedl zde selekci vězenkyň. Zařízení zřejmě fungovalo až do května 1945, kdy byla lokalita obsazena Rudou armádou.

Jablonec nad Nisou – Rýnovice (Gablonz)

Pobočný tábor koncentračního tábora Gross-Rosen byl zřízen v listopadu 1944 v Rýnovicích, které byly v roce 1962 připojeny k Jablonci nad Nisou. Jednalo se o barákový komplex v těsné blízkosti průmyslového areálu, kde vězni pracovali na výrobě zbraní. Až do jara 1945 zde bylo zhruba 500 vězňů. Byli zde vězněni Češi, Rusové, Ukrajinci, Němci a Poláci. V případě Poláků se jednalo o zajaté bojovníky Varšavského povstání. S příchodem pochodů smrti se počet zvýšil. Velitelem tábora byl Otto Sängner. Během předjaří a jara 1945 procházelo lokalitou několik transportů smrti a někteří vězni byli začleněni do stavu tábora, například 300 židovských žen transportovaných z pobočného tábora Gross-Rosen KT Zillerthal-Ermannsdorf, pro které bylo vyčleněno ubytování v tovární budově vedle barákového komplexu. Procházely tudy evakuační transporty z KT Auschwitz, které pokračovaly do KT Sachsenhausen. Dne 8. května byli vězni i vězenkyně vyhnáni na pochod smrti. Naštěstí stráž SS nedaleko Jablonce nad Nisou předaly vězní partyzánské jednotce.

Kamenický Šenov (Steinschönau)

Od září 1944 do ledna 1945 zde byl zřízen pobočný tábor koncentračního tábora Flossenbürg. Tábořem prošlo asi 150 vězňů. Po likvidaci tábora v lednu 1945 byli vězni přesunuti do koncentračního tábora Litoměřice.

Liberec (Reichenberg)

V letech 1939 až 1941 byli do tří táborů ve městě soustředěni Romové z širokého okolí. První místo internace bylo v tovární budově v dnešní Nádražní ulici čp. 120. Romové sem byli sestěhováni v prosinci 1939. Tábor byl zrušen v létě 1941 a Romové byli přestěhováni do tábora v Kunratické ulici. Odtud byly vypraveny transporty do KT Auschwitz, KT Ravensbrück a KT Buchenwald. Tento tábor byl zřejmě zrušen v roce 1943. Třetí tábor v Horním Růžodole fungoval od roku 1939 do roku 1940.

Rychnov u Jablonce nad Nisou (Reichenau)

Pobočka koncentračního tábora Gross-Rosen, zřízená v březnu 1944, fungovala do května 1945. První transport 199 vězňů sem z Gross-Rosen přijel 14. března 1944. V létě 1944 dorazil transport Poláků zajatých po porážce Varšavského povstání. Na konci roku 1944 zde bylo vězněno asi 400 vězňů. Řada vězňů sem byla dopravena i z koncentračního tábora Dachau a koncentračního tábora Buchenwald. V listopadu 1944 přišlo do tábora z Auschwitz 69 vězňů vybraných pro svoje odborné znalosti. Podle záznamů jednoho z vězňů jich zde přes 600 zemřelo. Od ledna 1945 se v táboře začaly objevovat evakuační pochody smrti. Vězni kromě práce v továrnách budovali podzemní továrnu, ve které se po dobudování vyráběly roznětky ke granátům a leteckým bombám a radiolokační zařízení. Tábořem zřejmě celkem prošlo téměř 1500 vězňů. Zemřelí vězni byli odváženi zpět do Gross-Rosen, od března 1945 potom zpopelňováni v krematoriu v Liberci. Bezprostředně před osvobozením byli vězni pohřbíváni do hromadných hrobů okolo tábora. Prvním velitelem tábora byl Otto Wilcke, druhým Franz Braun. Před postupující Rudou armádou se do tohoto tábora přesunulo velitelství vyklizeného Gross-Rosen, takže se Rychnov *de facto* stal z pobočného tábora tábořem hlavním. O zániku tábora existuje několik verzí, vězni byli zřejmě strážemi SS vyhnáni na pochod smrti v noci na 8. května. Pochod byl buďto osvobozen partyzány, nebo vrácen jednotkou Wehrmachtu zpět do Rychnova, nebo došel do Liberce. Dne 10. května dorazily do lokality jednotky Rudé armády. Vojáci některé vězně propustili, ale některé zatkli a spolu se strojním vybavením továrny zřejmě odvezli do SSSR.

Smržovka (Morchenstern)

Od 19. února do 15. března 1945 zde byl zřízen tábor pro asi 300 vězenkyň z evakuovaného tábora Zillerthal-Erdmannsdorf, pobočného tábora Gross-Rosen. Ženy byly ubytovány v továrně, kde vyráběly nejspíše součástky do proudových stíhaček Messerschmitt Me-262. V březnu byly ženy evakuovány k Nordhausenu, kde byla zřízena ženská pobočka koncentračního tábora Mittelbau-Dora.

Středočeský kraj

Břežany

V prosinci 1943 byl v obci zřízen Arbeitserziehungslager, tedy pracovní výchovný tábor. Byli zde internováni muži, kteří špatně plnili svoji pracovní povinnost nebo kteří uprchli z pracovního nasazení na území Německa. Dále zde byli internováni muži propuštění z koncentračních táborů, u kterých bylo nacistickými úřady konstatováno, že potřebují další „převýchovu“. Kapacita tábora byla 350 osob, ale bylo tu najednou internováno až 1000 vězňů. Celkem tábořem prošlo až 10 000 vězňů,

převážně Čechů a Francouzů. Zařízení bylo střeženo protektorátními četníky, velitelem byl příslušník pražské ústředny gestapa Willy Wollner. Od konce dubna střežili tábor příslušníci Wehrmachtu, kteří 3. května vězně opustili. Po příchodu Rudé armády do lokality byl tábor rozpuštěn a zrušen. K táboru patřily tři pobočky: v Bukovanech, Krhanicích a Tvoršovicích.

Hradištko – památník (archiv autora)

Bystřice u Benešova

Tábor byl založen na území, které patřilo k výcvikovému prostoru Waffen-SS na Benešovsku. Byly zde internovány takzvané osoby ze smíšených manželství a muži, kteří se nerozvedli se svými židovskými ženami. Tímto táborem prošel například herec Oldřich Nový, sociolog Jiří Musil, ilustrátor Ondřej Sekora nebo herec Miloš Kopecký. Tábor byl určen výhradně pro muže, kteří museli pracovat v okolí na statcích a stavbách. Vězněno zde bylo do 1000 osob. Střežen byl příslušníky Wehrmachtu a Waffen-SS.

Hradištko (Hradischko)

Koncentrační tábor Hradištko byl zřízen v roce 1942. Nejdříve se jednalo o Arbeitserziehungslager, tedy pracovní tábor pro muže uprchlé z pracovního nasazení v Německu nebo obviněné ze sabotáže. Většinu vězňů, umístěných ve dřevěných barácích na konci obce u silnice směrem na Pikovice, tvořili v této fázi existence tábora Češi. Na začátku provozu měl tábor kapacitu 500 vězňů, na jeho projektu a stavbě se podílely protektorátní firmy a náklady na výstavbu dosáhly téměř dvou milionů protektorátních korun. V listopadu 1943 byl tábor začleněn do systému nacistických koncentračních táborů jako pobočný tábor KT Flossenbürg. Věznění zde byli Srbové, Němci, Rusové, Španělé, Poláci, Italové, Belgičani, Francouzi, Holanďané, němečtí kriminální zločinci a příslušníci dalších národů, v dokumentech se dokonce vyskytuje jeden Portugalec. Velitelem tábora byl SS-Oberscharführer Alfred Kuss, který získal praxi jako dozorce v KT Flossenbürg a KT Buchenwald. Jako strážníci zde byli používáni vojáci jednak z jednotek dislokovaných ve výcvikovém prostoru, konkrétně z jednotek SS-Pionerbataillone Germania, SS-Pionerbataillone Das Reich a jednak z 2. SS-Wachtbataillon Prag. Stravovací a hygienické podmínky v táboře byly podle výpovědí přeživších vězňů horší než v samotném KT Flossenbürg. Těla zemřelých vězňů byla nejspíše spalována v krematoriu v Praze Strašnicích. Vězni byli rozdělováni do pracovních komand, která pomáhala na okolních stavbách, v nedalekém kamenolomu, při vykládce vagonů na nádraží v Měchenicích, tahala lodě s uhlím po Vltavě a kopala protitankové příkopy.

Panenské Břežany

Od července 1942 zde pracovalo na statku a v zahradě 30 Židů z ghetta Terezín. Vězni byli ubytováni ve stáji. Jejich ostrahu zajišťovala jednotka SS. Začátkem roku 1944 byli židovští vězni deportováni a v únoru 1944 nahrazeni skupinou 15 svědků Jehovových z koncentračního tábora Sachsenhausen. Od poloviny února je toto pracovní komando vedeno jako pobočka KT Flossenbürg. Jednotky Rudé armády zde 8. května 1945 osvobodily 15 vězňů.

Hradištko (archiv autora)

Vrchotovy Janovice (Janowitz)

Ve dvou staveních v obci byli od roku 1940 do podzimu 1943 internováni muži z takzvaných smíšených manželství. V dubnu 1944 byli obyvatelé Vrchotových Janovic vysídleni v souvislosti s cvičišťem Waffen-SS. Od léta 1944 bylo ve dvou statcích zřízeno venkovní komando pracovního tábora Břežany a tábora Bystřice u Benešova. Tito muži stavěli dřevěné baráky pro nově zřizovanou pobočku koncentračního tábora Flossenbürg, která začala fungovat v červenci 1944. Z počátku zde bylo asi 100 vězňů. Po půl roce se počet zdvojnásobil. Ostrahu tábora vykonávalo asi 40 příslušníků SS, většinou z jednotek dislokovaných ve vojenském výcvikovém prostoru. Vězni umírali na nemoci a násilí ze strany dozorců. Na začátku roku 1945 vypukla v táboře epidemie tyfu, zemřeli vězni byli odváženi ke zpopelnění do Prahy-Strašnic. Některé oběti byly pohřbeny v nedalekém lese. Koncem března 1945 byli vězni, kteří epidemii přežili, přemístěni do tábora v Křepenicích. Na přelomu dubna a května byli zařazeni do transportu smrti, který 8. května osvobodili partyzáni u Kaplic.

Hlavní město Praha

Praha Hagibor

Na místě měla stát již během první světové války židovská nemocnice a starobinec. Během první republiky zde sídlil židovský sportovní klub Hagibor. Po okupaci zde bylo krátce cvičiště Hitlerjugend, ale v roce 1944 zde byl zřízen internační tábor pro osoby, které žily ve smíšeném manželství s partnerem židovského původu. Internovaní pracovali v dílnách na zpracování slidy. Mezi internovanými byli například herec Oldřich Nový nebo malíř a spisovatel Ondřej Sekora. Celkem tímto zařízením prošlo asi 3500 osob. Bezprostředně po 8. květnu 1945 zde byl zřízen internační tábor pro pražské Němce, do kterého se ovšem nedopatřením dostalo i několik německy mluvících Židů.

Praha Jenerálka

V objektu záměčku čp. 54 byly od srpna 1942 do dubna 1944 internovány děti, jejichž rodiče a příbuzní byli zavražděni nacisty v rámci odvety za zabití zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha. Děti bylo v takzvaném Kinderheimu internováno 48, včetně Františka Kubiše, bratra Jana Kubiše. František Kubiš jako jediný z rodiny válku přežil. Děti byly hlídány českými četníky a nesměly se s nikým stýkat. Vrchní ošetřovatelkou byla Karolina Gallaová. Dne 14. dubna 1944 byly děti převezeny do internačního tábora ve Svatobořicích. Na jaře 1944 zde byl zřízen internační tábor pro důležité politické vězně a krátce zde byli internováni zatčení parašutisté Adolf Horák a Oldřich Janko, kteří účelově souhlasili se spoluprací na rádiových protihrách gestapa. Postupně zde byli vězněni další zadržení parašutisté. Celkem táborem prošlo 130 vězňů. Po 20. červenci 1944 zde byl internován generál Ferdinand Friedrich Schaal, velitel vojenského okruhu Čechy a Morava, který se přidal na stranu spiklenců plukovníka Clause von Stauffenberg. V srpnu 1944 byl převezen do věznice v Horním Rakousku, kde se dožil konce války. Od léta 1944 do konce okupace zde bylo vězněno a používáno na práce na zahradě a na statku i na údržbu vždy 30 až 100 vězňů z Malé pevnosti Terezín, kteří byli průběžně obměňováni. Dne 28. dubna 1945 sem byl převezen jako vězeň

dosavadní ministr protektorátní vlády Adolf Hrubý. Ráno 29. dubna 1945 sem byli z Terezína a z Pankráce převezeni takzvaní čestní vězni K. H. Franka Kamil Krofta, Ivan Dérer, Arnošt Heidrich, Jindřich Andrial, Jaroslav Kvapil, Zdeněk Němeček, Josef Filip. Z těchto osobností chtěl K. H. Frank vytvořit jakousi přechodnou vládu schopnou vyjednávat se spojenci, k čemuž díky rychlému pádu nacistického režimu a odmítnutí oslovených nedošlo. Dne 1. května 1945 sem byl z Terezína převezen Vladimír Krajina, který rovněž jakoukoliv spolupráci s nacisty odmítl. V noci ze 7. na 8. května 1945 velitel Otto Walther Rothe objekt předal Československému červenému kříži.

Jihočeský kraj

České Budějovice

V bývalé továrně Täubel na Nádražní třídě v první polovině dubna 1942 krátce fungoval sběrný tábor pro Židy z Českých Budějovic a širokého okolí. Všichni odsud byli deportováni do ghetta Terezín a dál do koncentračních táborů na východě. V březnu 1943 zde krátce fungoval pracovní-výchovný tábor. Tento tábor byl po několika dnech existence zrušen a budovy opět začaly sloužit jako dílny.

Lety

Pracovní a internační tábor pro Romy, zprovozněný v srpnu 1940. V táboře byly internovány celé romské rodiny, kterým byl zpravidla ještě před příchodem do tábora zabaven veškerý majetek. Tábor byl přeplněn, bylo zde asi čtyřikrát více internovaných, než byla původní kapacita tábora. Internovaní bydleli v dřevěných boudách o rozměru 3 × 4 metry, kde jich spalo 10 až 15. Tábořem prošlo více než 1300 vězňů, minimálně 326, z toho asi dvě třetiny dětí, zde zahynulo. V táboře vypukla epidemie tyfu. Na konci roku 1942 byli první vězni transportováni do koncentračního tábora Auschwitz-Birkenau, do léta 1943 byli odvezeni všichni a tábor byl srovnán se zemí. Tábor střežili čeští četníci, jejich velitel Josef Janovský byl po válce souzen, ale soud ho zprostil viny.

Planá nad Lužnicí

Asi jeden kilometr na východ od Plané, podél silnice na Chýnov, byl v polovině března 1943 zřízen pracovní výchovný tábor pro muže z Protektorátu Čechy a Morava, kteří porušovali pracovní morálku. Muži opravovali silnice v okolí, pracovali v kamenolomech, vápenkách, lesích a továrně v Soběslavi. Bylo zde celkem asi 500 vězňů. Velitelem tábora byl Němec, vězně střežili protektorátní četníci a o chod tábora se starali čeští úředníci. V polovině dubna 1945 sem přišlo asi 300 žen a dětí ze zrušeného tábora ve Svatoborčicích a 10. května lokalitu osvobodily jednotky Rudé armády.

Královéhradecký kraj

Bernartice (Bernsdorf) (Trutnovsko)

V červnu nebo červenci 1941 byl podle poválečných výpovědí vězenkyň v obci zřízen ženský koncentrační tábor. První písemný záznam o existenci tohoto tábora je datován až k 21. květnu 1942. Zpočátku se jednalo o jeden z táborů nucených prací pro Židy. Od března 1944 byl pobočným tábořem KT Gross-Rosen. Nejvíce zde bylo

Bernartice (archiv autora)

Poříčí u Trutnova (archiv autora)

300 vězenkyň, které pracovaly v továrně Johanna Etricha a v textilce G. A. Buhl & Sohn v nedalekém Žacléři. Od roku 1944 do osvobození zde zahynuly 4 Židovky. Tábor byl osvobozen 9. května jednotkami Rudé armády.

Bohuslavice nad Úpou

Tábor zde vznikl v poslední čtvrtině roku 1943. Od března 1944 byl začleněn jako pobočný tábor Gross-Rosen. V létě 1944 zde bylo vězněno největší množství žen, asi 70. Většina vězenkyň byly Židovky z Polska a Maďarska. Tábor fungoval zřejmě do února nebo března 1945.

Hořejší Vrchlabí (Ober Hohenelbe)

Tábor vznikl jako židovský pracovní v roce 1941. V roce 1942 zřejmě zanikl a byl obnoven na podzim 1944 jako pobočka koncentračního tábora Gross-Rosen. Bylo zde asi 400 vězenkyň, Židovek z Polska, Maďarska, Slovenska a SSSR. První transport vězenkyň sem přijel z KT Auschwitz. Vězenkyně pracovaly v továrně Elektrokonzern C. Lorenz AG, ubytovány byly přímo v objektu továrny. Lokalita byla osvobozena jednotkami Rudé armády 9. května.

Hostinné (Arnau)

Od roku 1942 fungoval ve městě tábor pro ženy a muže, dohromady pro asi 120 vězňů. Jednalo se o pobočku koncentračního tábora Gross-Rosen, administrativně spadající pod pobočný tábor v Trutnově-Poříčí. Vězni pracovali v prádelně. Při osvobození jednotkami Rudé armády 9. května zde bylo pouhých asi 30 vězňů.

Králíky (Grulich)

Pobočka koncentračního tábora Gross-Rosen zde byla založena v září 1944. Z počátku zde bylo asi 200 vězňů, kteří pracovali v továrně FAMO. Mezi vězni byli Francouzi, Poláci, Belgičané, Holanďané, Ukrajinci, Italové i Rusové. Dne 4. května byli vězni donuceni k pochodu smrti, který postupně většina stráží opustila. Vězni byli osvobozeni na území Polska.

Meziměstí (Halbstadt)

Tábor byl zřízen v říjnu 1944, první transport sem přijel z koncentračního tábora Gross-Rosen, druhý z KT Auschwitz. Celkem zde bylo vězněno asi 600 Židovek, převážně z Polska, Maďarska a Německa. Tábor byl osvobozen 9. května jednotkami Rudé armády.

Trutnov-Poříčí (Parschitz)

V dnešní městské části Poříčí vznikl v budovách bývalé Hassovy textilní továrny v březnu 1944 ze dvou táborů pro dělníky koncentrační tábor Parschitz. Jednalo se o pobočku Gross-Rosen. Bylo zde 700 až 1000 vězenkyň. Na přelomu let 1944

a 1945 tu bylo asi 1500 vězenkyň. Většina žen pracovala v přádelnách, jednalo se o Židovky z Polska a Maďarska. Velitelem tábora byl SS-Obersturmführer Fritz Ritterbusch, kterému podléhaly i další tábory v okolí. Tábor byl osvobozen 9. května jednotkami Rudé armády.

Trutnov – Horní Staré Město (Oberaltstadt)

Tábor vznikl v polovině března 1944, bylo zde vězněno asi 400 vězenkyň, které sem byly přivezeny z KT Auschwitz. Do konce roku se počet vězňů zvýšil na téměř 1000 osob. Do tohoto tábora byly převedeny vězenkyně ze zrušených pracovních táborů v Kalné Vodě a v Temném Dole. Tábor fungoval až do května 1945, kdy byl osvobozen jednotkou Rudé armády.

Trutnov – Nové Voletiny (Gabersdorf)

Od ledna 1941 zde byl pracovní tábor, který byl od března 1944 začleněn jako pobočka do soustavy KT Gross-Rosen. V říjnu 1944 zde bylo asi 300 až 400 vězenkyň. Většina z nich pracovala v textilní továrně K. H. Barthel. Jednalo se o mladé Židovky, převážně ze Slezska. Tábor byl osvobozen 9. května jednotkami Rudé armády. Tábor je někdy označován jako Libeč.

Žacléř (Schatzlar)

Tábor vznikl v červnu 1942 jako židovský pracovní. V březnu 1944 byl přičleněn jako pobočný tábor pod KT Gross-Rosen. Organizačně spadal pod tábor Bernartice. Vězenkyň zde bylo okolo 130, všechny byly Židovky z Polska a Maďarska. Internované ženy pracovaly v textilní továrně Buhl. Tábor osvobodily 8. května 1945 jednotky Rudé armády.

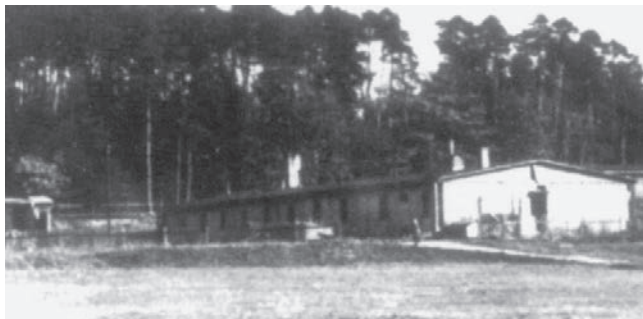
Pardubický kraj

Bílá Voda (Mährisch Weisswasser)

Pobočka koncentračního tábora Gross-Rosen zde fungovala od podzimu 1944. Jednalo se o barákový tábor, obehnaný ostnatým drátem pod napětím. V osmi barácích bylo uvězněno asi 650 žen, nejdříve 500 vězenkyň z Auschwitz. V dubnu 1945 asi 700 vězenkyň, většinou Židovek z Polska, Maďarska, Rumunska a Francie. Vězenkyně pracovaly v muniční továrně. Lokalita byla osvobozena jednotkami Rudé armády 8. května.

Brněnec (Brännlitz)

Pobočka koncentračního tábora Gross-Rosen, budovaná od počátku roku 1944 vězni z tábora Gross-Rosen, byla zprovozněna v říjnu 1944. Bylo zde umístěno asi 1000 vězňů z tábora Zablocie v Krakově. Jednalo se o vězně, jejichž osud byl v rukou Oskara Schindlera. V táboře bylo nejvíce 700 vězňů.

Dětřichov krátce
po osvobození
(archiv autora)

Dětřichov

V obci u Moravské Třebové byl v roce 1941 dobudován tábor pro těhotné ženy nasazené na nucené práce. V tomto táboře měly porodit a poté se vrátit do pracovních táborů. Jednalo se především o Polky, Ukrajinky a Rusky. Celkem tímto zařízením prošlo asi 1250 žen. Narodilo se tady 243 dětí, z nichž minimálně 88 do měsíce od porodu zemřelo. V táboře, i přes jeho speciální účel, panovaly nesnesitelné hygienické podmínky. Na konci dubna 1945 byl tábor rozpuštěn.

Městečko Trnávka

Od roku 1942 do roku 1943 zde byli internováni polští Židé, celkem asi 150 osob. V roce 1943 byli vězni odvezeni, zřejmě do táborů na východě.

Svitavy

Od roku 1942 byl ve městě tábor pro židovské muže ve věku 15 až 35 let. Tábor sestával pouze ze dvou baráků obehnaných ostnatým drátem. Bylo zde internováno asi 500 osob, většinou Židů z Čech, Moravy a Polska. V roce 1944 byli vězni deportováni do Breslau a tábor byl zrušen.

Kraj Vysočina

Lípa (*okres Havlíčkův Brod*)

Tento tábor, uváděný jako přeškolovací, ale ve skutečnosti internační, byl zřízen v létě 1940 Ústřednou pro židovské vystěhovalectví. Židé se zde měli před vystěhování do Palestiny učit zemědělským pracím, ale pouze byli nuceni vykonávat jednoduché práce na statku, zabaveném židovské rodině Krausových. Kromě českých Židů zde byli internováni i Židé z Německa a Maďarska, celkem asi 400 osob. Část internovaných byla na podzim 1940 propuštěna, aby byla vzápětí internována v ghettu Terezín. V roce 1943 byli všichni internovaní odvezeni do táborů na východě a tábor sloužil až do února 1945 jako internační pro osoby ze smíšených manželství. Tábor zcela zanikl 6. května 1945.

Jihomoravský kraj

Brno (Brünn)

Ve městě byla zřízena pobočka koncentračního tábora Auschwitz. Jednalo se o pracovní komando pro výstavbu Technické akademie SS a policie, přemístěné do Brna do dnešní Barvičovy ulice. První vězni z KT Auschwitz sem přišli v říjnu 1943, celkem jich nakonec bylo asi 250. V dubnu 1945 byli vězni evakuováni. V budově je dnes Biskupské gymnázium.

Hodonín u Kunštátu

Pracovní a internační tábor pro Romy, zprovozněný v srpnu 1940. Nejdříve zde byli internováni takzvaní asociálové, poté Romové z moravské části protektorátu. Původní plánovaná kapacita tábora byla maximálně 300 osob. Vězným Romům, kterých zde postupně bylo internováno asi 1400, byl zabaven veškerý majetek, v táboře museli pracovat, včetně dětí. Od roku 1942 začaly deportace do koncentračního tábora Auschwitz-Birkenau, které skočily definitivním vyklizením tábora v létě 1943. Během existence tábora zahynulo minimálně 200 osob.

Hustopeče (Auspitz)

Na podzim 1944 byl ve městě zřízen Zwangsarbeitslager für ungarische Juden in Österreich, tedy Tábor nucených prací pro maďarské Židy v Rakousku. Hustopeče patřily do říšské župy Dolní Dunaj. Podle dostupných informací byly v táboře vězněny především Židovky z Maďarska. Tábor byl zřejmě evakuován v dubnu 1945 před příchodem Rudé armády. Podobné tábory se nacházely v Lednici, Mackovicích, Hrušovanech nad Jevišovkou, Mikulově, Pohořelicích a Valticích.

Ivančice

Na podzim 1938 zde byl na žádost Brněnské židovské obce zřízen tábor pro židovské uprchlíky z odtrženého pohraničí a z Německa. Po 15. březnu 1939 byl tábor pod správou brněnské úřadovny gestapa. Bylo zde internováno asi 600 Židů. V dubnu 1942 byl tábor zrušen a všichni internovaní byli odvezeni do ghetta Terezín.

Mikulov

V místní cihelně, zabavené původnímu židovskému majiteli, pracovalo zřejmě od roku 1944 21 maďarských Židů. Jednalo se o celé rodiny, včetně dětí a starců. Dne 14. dubna 1945 byli donuceni kopat protitankový zákop. Po ukončení práce byli všichni zavražděni a do údajného zákopu pochováni. Hrob byl objeven až v zimě 1945.

Oslavany

Při dole Kukla na severovýchod od Oslavan byl v dubnu 1942 zřízen tábor pro takzvané židovské míšence. Vězni pracovali v dolech. Na konci srpna 1943 byli deportováni do ghetta Terezín. Od září 1943 zde byli umístěni Židé ze smíšených manželství. Tábor osvobodily jednotky Rudé armády 18. dubna 1945, bylo zde necelých 80 internovaných.

Pohořelice

V roce 1944 byl v budově náboženské obce zřízen tranzitní tábor pro maďarské Židy ze Szegedu a okolí, kteří odsud byli deportováni dále do ghetta Terezín a do KT Bergen-Belsen. Během internace byli Židé nuceni pracovat na statcích v okolí a na regulaci řeky.

Svatobořice

V internačním táboře byli vězněni rodinní příslušníci osob, které opustily Protektorát Čechy a Morava, aby bojovaly na frontách druhé světové války proti nacistickému Německu a jeho spojencům. První vězni se zde objevili v polovině září 1942. Krátce zde byli internováni i čeští Židé a děti podporovatelů parašutistů, jejichž rodiče byli zavražděni nacisty po zabití Reinharda Heydricha. V táboře se většinou nacházelo najednou 1000 až 1200 osob, celkem prošlo táborem asi 3500 lidí. Dne 12. dubna 1945 byl tábor zlikvidován, většina vězňů byla propuštěna, někteří byli odvezeni do Brna a odtud do Plané nad Lužnicí.

Po válce sloužil tábor po jistý čas jako internační tábor pro Němce a české kolaboranty.

Olomoucký kraj

Hanušovice

Ve městě byla od roku 1941 na pozemku přádelny Oberleither zřízena pobočka koncentračního tábora Gross-Rosen. Bylo zde internováno asi 250 Židovek z Polska,

které v továrně pracovaly. V březnu 1944 byly ženy deportovány do tábora v Trutnově – Horním Starém Městě. Tím tábor zanikl.

Zlínský kraj

Uherský Brod

Ve městě bylo v budově gymnázia a budově hotelu zřízeno sběrné středisko pro Židy z širokého okolí, kteří se zde byli nuceni shromáždit před transportem do ghetta Terezín. Celkem prošlo střediskem 3000 Židů, kteří byli odvezeni třemi transporty. Do poloviny roku 1943 středisko zaniklo.

Moravskoslezský kraj

Bohumín-Pudlov

V tehdy samostatné obci Pudlov, která je dnes součástí Bohumína, fungoval od července 1942 internační tábor pro Židy. Vězni především z Polska, ale i z Řecka, pracovali na stavbě železnice. V létě 1944 byli všichni vězni deportováni do koncentračního tábora Auschwitz a tento internační tábor byl zrušen.

Bruntál (Freudenthal)

Na konci roku 1941 byla ve městě založena pobočka koncentračního tábora Auschwitz. Bylo zde vězněno asi 200 žen. Tábor byl zrušen na konci roku 1943 a vězenkyně byly převezeny zpět do koncentračního tábora Auschwitz. Další tábor byl zřízen na stejném místě v létě 1944, bylo zde asi 300 vězenkyň. V dubnu 1945 byl tábor definitivně rozpuštěn.

Nový Bohumín

V lokalitě se nacházely dva internační tábory, založené v roce 1942. V táborech byly internovány polské rodiny z Horního Slezska a Těšínského Slezska, které odmítly německé občanství. Oběma tábory prošlo téměř 3000 lidí, jeden z táborů sloužil částečně i jako internační pro Romy z regionu.

Skrochovice

Objekt starého cukrovaru ve Skrochovicích byl v září roku 1939 přestavěn na malý koncentrační tábor pro politické vězně polské národnosti, zejména z oblasti Těšínska a Katovicka. Jednalo se po **Ostrově** o druhý nacistický koncentrační tábor na území ČR. Jeho velitelem se stal Heinrich Jöckl, známý brutálním zacházením s vězni, pozdější velitel tábora v Terezíně. Tábor byl zrušen v lednu 1940, vězni byli odvezeni do KT Sachsenhausen. Celkem prošlo táborem kolem 700 politických vězňů.

Světlá Hora (Lichtvard)

Od roku 1943 byl v obci pracovní tábor, zrušený na jaře 1944. Všechny vězenkyně byly transportovány do koncentračního tábora Auschwitz. Na konci roku 1944 sem bylo z tohoto tábora přivezeno asi 300 žen. Tábor byl zřejmě pobočkou koncentračního tábora Auschwitz. Tábor byl zrušen v dubnu 1945 a ženy byly vyhnány na pochod smrti.

Středisko společných činností AV ČR, v. v. i.

Posláním Střediska společných činností je zajišťování infrastruktury výzkumu pro Akademii věd ČR a její pracoviště. Tato priorita je rovněž zakotvena ve výzkumném záměru Střediska společných činností *Implementace infrastruktury výzkumu a vývoje v Akademii věd ČR, nezbytný předpoklad kvalitativního rozvoje vědních oborů Akademie věd ČR*. Jde zejména o tyto úseky: elektronická komunikace, správa sítí a databank, zpracování dat a služeb databank, správa a rozvoj ekonomického informačního systému, rozvoj technického a programového vybavení výpočetní techniky, zpracování informací o vědě a výzkumu, zajišťování mezinárodní spolupráce, popularizace a propagace vědy, pořádání vědeckých konferencí, odborných kurzů a školení, provozování kulturně-vzdělávacích zařízení, vydávání a distribuce vědeckých a vědecko-populárních publikací v Nakladatelství Academia, správa nemovitého majetku, provozování ubytovacích a stravovacích zařízení, právní podpora, patentové a licenční služby, investorsko-inženýrská a provozní činnost a pořádání kulturních akcí, mezinárodní spolupráce a propagace vědy.

V EDICI VĚDA KOLEM NÁS PŘIPRAVUJEME:

M. Ireinová, H. Konečná: **Nářečí dříve a nyní**

Milan Řípa: **Historie termojaderné fúze v ČR**

Julie Jančárková: **Nikolaj Lvovič Okuněv**

Zuzana Vondráková: **Somatická embryogeneze jehličnanů**

DOSUD VYŠLO:

Martin Bilej a kol.: **Jaroslav Šterzl a Ctirad John**

Markéta Pravdová: **Jak se mluví mezi živly**

Kateřina Piorecká: **Ústav pro českou literaturu**

Jaroslav Pánek: **Český historický ústav v Římě**

Edice Věda kolem nás | Prostory společné paměti
Topografie teroru | Jiří Padevět

Vydalo Středisko společných činností AV ČR, v. v. i., Národní 3,
117 20 Praha 1. Grafická úprava dle osnovy Jakuba Krče a sazba Serifa.
Technická redaktorka Monika Chomiaková. Odpovědná redaktorka
Petra Královcová. Vydání 1., 2015. Ediční číslo 11891.
Tisk **SERIFA**®, s. r. o., Jínonická 80, 158 00 Praha 5.

Další svazky získáte na:

www.vedakolemnas.cz | www.academiaknihy.cz | www.eknihy.academia.cz